

Євген Чайковський

аспірант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Науковий керівник: д.е.н., професор Олександр Дзюблюк

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Забезпечення стійкого розвитку економічної системи та її надійного функціонування вимагає фінансової стабільності як необхідної передумови. Протягом останніх років, забезпечення фінансової стабільності та розв'язання відповідних проблем стали одними з ключових пріоритетів економічної політики держав. Ефективне функціонування економіки у сучасному динамічному середовищі неможливе без стабільної банківської системи. Забезпечення стабільності банківської системи є фундаментом для стійкості фінансової системи країни, що утворює базу для стабільності національної економіки. Досягнення фінансової стабільності банківських систем є одним із ключових завдань центральних банків. Відсутність консенсусу у трактуванні сутності економічних понять «фінансова стабільність» обумовлена суперечністю підходів до їх визначення.

Поняття фінансової стабільності є складним через його вплив на всі галузі національної економіки та фінансову систему. Зміни у фінансовому стані будь-якого сектору реальної економіки або складової фінансової системи мають вплив на фінансову стабільність економіки в цілому.

Концепція фінансової стабільності виникла в результаті серії системних фінансових криз, які поширилися у світі у 1990-х роках. Умови бурхливого розвитку економічної глобалізації, лібералізації потоків капіталу та відкриття національних ринків фінансових послуг для зарубіжного капіталу призвели до накопичення фінансових дисбалансів, які періодично спричиняли потужні фінансові кризи.

Глобальна фінансова криза 2007-2008 років сприяла популяризації та поширенню ідей політики, спрямованої на виявлення та обмеження системних ризиків з метою досягнення фінансової стабільності. Ця криза розкрила вразливість фінансового сектору та недоліки у роботі регуляторів. Серед цих недоліків був відсутній належний рівень уваги до фінансової системи в цілому, що відзначається в області сприяння фінансовій стабільності. Це призвело до експлозії теоретичних досліджень та розробок у галузі макропруденційної політики [1].

Протягом тривалого періоду часу, питання теорії та практики забезпечення фінансової стабільності залишаються актуальними для вивчення як вітчизняними, так і зарубіжними вченими у галузі фінансової науки.

Незважаючи на те, що термін «фінансова стабільність» з'явився вже достатньо довго, загально визнаного визначення фінансової стабільності досі не існує. У сучасній науковій літературі виділяють декілька теоретичних підходів щодо дослідження фінансової стабільності.

Так, на думку Ж. М. Довгань, на сучасному етапі сформувалися два основні напрямки в економічній літературі в контексті визначення фінансової стабільності: 1) спрямовані на визначення фінансової нестабільності; 2) спрямовані на визначення фінансової стабільності [2, с. 29].

На думку Я. О. Коріньок, в науковій практиці існує три підходи до визначення поняття «фінансової стабільності» [3, с. 127]:

1. Прямий підхід визначає поняття «фінансової стабільності» через призму функцій та характеристик, які фінансова система повинна мати за стабільного стану.

2. Зворотний підхід визначає фінансову стабільність як відсутність нестабільності.

3. Змішаний підхід характеризується використанням одночасно двох попередніх підходів, прямого та змішаного, з метою найбільш точного формування визначення фінансової стабільності.

М. М. Романяк також виокремлює три основні групи підходів до трактування поняття «фінансова стабільність» [4, с. 22-23, 25]:

1) визначення центральних банків;

2) тлумачення від протилежного;

3) визначення, в яких робиться акцент на процесах трансформації заощаджень в інвестиції.

Проведений аналіз визначень поняття «фінансова стабільність» зарубіжних і вітчизняних науковців дозволив нам виокремити два підходи:

1) прямий підхід, спрямований на визначення фінансової стабільності;

2) зворотний підхід, спрямований на визначення фінансової нестабільності.

Так, фахівці Європейського центрального банку розглядають фінансову стабільність у широкому значенні як ситуацію, коли окремі складові або фінансова система в цілому здатні протидіяти шокам без подальшого розвитку кумулятивних процесів, що порушують трансформацію заощаджень в інвестиції, та забезпечувати проведення платіжних операцій в економіці, а у більш вузькому значенні – як стійкість окремих елементів фінансової системи, зокрема банківського сектору [5, с. 417].

У Законі України «Про Національний банк України» зазначено: «фінансова стабільність – стан фінансової системи, в якому вона належним чином забезпечити можливість ефективно виконувати свої ключові функції, такі як фінансове посередництво та забезпечення здійснення платежів, і таким чином сприяти стійкому економічному зростанню, а також протистояти негативному впливу кризових явищ на економіку» [6].

На основі аналізу вказаних визначень можна зазначити, що наріжною особливістю є не лише функціональна компонента, але й стійкість фінансової системи до негативних впливів або шоків.

Друга група визначень, яка включає в себе думки зарубіжних та вітчизняних науковців, концентрується на фінансовій нестабільності як протилежному явищі до фінансової стабільності.

Так, Л. Є. Момотюк зазначає, що «Оскільки фінансова стабільність – це відсутність тих чи інших ознак фінансової нестабільності, то фінансова нестабільність – це такий стан фінансової системи країни, коли умови її функціонування негативним чином відображаються як на економічній активності, так і на самій фінансовій системі» [7, с. 95].

Фінансова нестабільність виникає, коли баланс ризиків у фінансовій системі порушується, що може призвести до неможливості фінансових посередників виконувати свої зобов'язання перед клієнтами та контрагентами. Це може спричинити серйозні проблеми для реального сектора економіки шляхом передачі негативних шоків через фінансову систему.

Важливою характеристикою фінансової нестабільності є втрата довіри та низька відновна здатність фінансової системи. Умови, які призводять до цієї нестабільності, можуть бути різними, включаючи фінансові кризи, банкрутства фінансово-кредитних і банківських установ та ін.

Саморегуляція фінансової системи може бути обмеженою через різні причини, такі як неправильні регуляторні політики, недостатня прозорість ринків, недоліки у функціонуванні фінансово-кредитних і банківських установ та ін. Тому важливою задачею для економічної політики є створення умов, які сприяють стабільності фінансової системи та зменшенню ризиків фінансових криз.

На нашу думку, фінансова стабільність означає, що фінансова система країни має надійний стан, який забезпечує безперервність фінансових операцій в економіці, високий рівень довіри до фінансових установ, відсутність надмірної нестабільності на фінансових ринках, ефективне розподілення фінансових ресурсів і можливість ефективного управління фінансовими ризиками, достатній рівень резервів у фінансовій системі, щоб забезпечити відповідну стійкість та здатність протистояти негативним економічним викликам у майбутньому, запобігаючи їх негативному впливу на економіку.

Список використаних джерел:

1. Даниленко А. Що таке фінансова стабільність, та як центральні банки можуть її забезпечувати. *Експертна платформа*. URL: https://expla.bank.gov.ua/expla/news_0026.html
2. Довгань Ж. М. Економічна сутність фінансової стабільності банківської системи. *Наука молода: зб. наук. праць молодих вчених ТНЕУ*. 2016. № 25. С. 26-39. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/27664/1/%d0%94%d0%be%d0%b2%d0%b3%d0%b0%d0%bd%d1%8c.pdf>
3. Корінюк Я. О. Сутність фінансової стабільності та особливості її прояву. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія Економічні науки. 2015. Вип. 11. Ч. 2. С. 126-130. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_11/75.pdf
4. Романяк М. М. Фінансова стабільність: проблема інтерпретації. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2016. № 4. С. 21-26. URL: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2016-4_0-pages-21_26.pdf

5. Арбузов С. Г., Колобов Ю. В., Міщенко В. І., Науменкова С. В. Банківська енциклопедія. К.: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. 504 с.
6. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. Дата оновлення 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
7. Момотюк Л. Є. Теоретичні підходи до статистичної оцінки фінансової стабільності держави. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 4. С. 94–99.